

teinä että vertailuaineeksena myös indoeurooppalaisen kielikunnan ulkopuolisia kieliä, ja moniin tarkoituksiin soveltuvat tällöin monipuolisiksi kulttuurikieliksi kehittyneet viron ja suomen kielet. Virolaisia tiedemiehiä työskentelee Euroopan ja Amerikan eri yliopistoissa, ja useissa maissa on vireitä virolaisia yhteisöjä, jotka ylläpitävät viron harrastusta ja kehittävät kansallista kulttuuriaan. Monissa niistä on muutenkin kiinnostusta Viroa ja virolaisuutta kohtaan.

Suomessa jokin vuosi sitten stipendiaattina työskennellyt Massachusettsin yliopiston professori Paul F. Saagpakk on julkaissut uuden, mittavan virolais-englantilaisen sanakirjan. Hänen tavoitteenaan on ollut luoda teos, josta virolaiset löytävät oman kielensä sanoille täsmälliset vastineet brittiläisestä ja amerikkalaisesta kielenkäytöstä ja joka sekä tutkijoille että kielenopiskelijoille tarjoaa tilaisuuden viron kielen perinpohjaiseen oppimiseen. Teos on laajin viron kielestä laadittu sanakirja, ja sellaisena se osoittaa viron kielen verrattoman ilmaisurikkauden. Se selittää englanniksi n. 500 000 sanaa, kiteytynyttä sanontaa ja lausepartta ja antaa yksityiskohtaisen kuvan viron kielen eri piirteistä. Tähän tulokseen teoksen toimittaja on päässyt perusteellisilla sanapöiminnöillä, joissa lähteinä on käytetty kolmeakymmentä viron sanakirjaa ja erityissanastoa, kirjallisen taiteen tuotteita aina Kalevipoegista alkaen, tieteen eri alojen ja tekniikan sanastoja jne. Väli-töntä esikuvaa ei kuitenkaan ole ollut. Eri tahoilta koottu aines on ollut alistettava ajankohtaiset vaatimukset täyttävään kriittiseen tarkasteluun. Jo pelkästään työn määrä herättää kunnioitusta: lähes 1200 tiheästi painettua kaksipalstaista laajaa sivua.

Teoksen johdantona on tunnetun virolaisen kielentuntijan ja kielenuudistajan Johannes Aavikin kielioppi viroksi ja englanniksi. Kielen kuvaamisessa on käytetty kaavoja ja taulukoita ja sillä tavoin saatu lyhyeen tilaan mahtumaan selkeä katsaus kielen peruspiirteisiin. Aluksi esitellään kielioppien yleiseen tapaan äänteet ja

N

Uusi virolais-englantilainen sanakirja

PAUL F. SAAGPAKK *Estonian-English dictionary with an introduction by Johannes Aavik*. Yale University Press, New Haven 1982. 1 180 s.

Viron kieli on sotien jälkeisenä aikana saanut sekä Länsi-Euroopassa että Amerikassa varsin paljon huomiota. Siihen ovat osaltaan vaikuttaneet samat syyt kuin suomen kielen opiskeluhaluuden lisääntymiseen ulkomaisissa yliopistoissa. Kielitieteessä halutaan käyttää sekä läh-

ääntäminen ja niiden jälkeen palatalisatio, paino ja kesto sekä oikeinkirjoituksen periaatteet, joissa kaikissa ilmenee viron kielen erikoislaatu. Yksityiskohtaisen tarkasti on kuvattu keston kolmivaiheisuutta, jollaista ei muissa kielissä juuri tavata.

Viron taivutusopille antaa oman lisänsä astevaihtelu, joka esiintyy paitsi klusiileissa ja klusiiliyhtymissä myös niissä yhtymissä, joiden yhtenä jäsenenä on *f*, *s* tai *š*. Edustusta mutkistavat vielä sisä- ja loppuvokaalin katoon ja astevaihteluun liittyvät tapaukset (*vihk*: *vihu*, *vaht*: *vahu*, *sōda*: *sōja*) sekä vokaalien muutokset (*viga*: *vea*, *praad*: *prae*, *süsi*: *söe* ym.).

Verbien konjugaatiosta ovat esimerkkisanoina *olema* ja *paluma* -verbit. Kieliopillisen katsauksen lopussa on vielä erikseen eri vartalotyyppihin perustuvat taivutuskaavat, joista ilmenevät myös astevaihtelusuhteet ja kestoasteet.

Vartalotyypeittäin on esitetty myös nominien taivutus. Kuvauksen moni-ilmeisyyttä osoittaa, että taulukkoihin on käytetty kaikkiaan 18 tiheään painettua sivua. Suomen kieleen verrattuna on eroa mm. yhdyssanojen taivutuksessa ja sellaisissa epämääräisissä lukusanoissa kuin *ükski*, *keegi* jne.

Omana lukunaan on kieliopillisessa katsauksessa adjektiivien vertailu. Superlatiivissa ovat vaihtoehtoina tyypit *kõige kurjem* ja *kurjim*, joskin jälkimmäisen muototyypin esiintyminen on miltei teoreettista. Viron kielen uudistuksen kannalta sillä on kiintoisuutensa.

Lauseopissa objektin esitys on saanut laajimman osan, mikä kielenkäytön kannalta onkin perusteltavissa. Totaalisen ja osittaisen objektin lisäksi on annettu ohjeet lukusanojen ja pronomien käytöstä objekteina, nominaalimuotojen objekteista sekä fraseologisesta objektista.

Sanojen johtamisessa on virossa monet erikoispiirteensä, jotka on tarkoin selvitetty.

Niin tärkeä kuin kielioppi onkin viroa vieraana kielenä opiskelevalle, se kaikessa ohjeellisuudessaan on vain johdattelua itse kieleen perehdyttäessä. Pitkälti toiselle

tuhannelle sivulle nouseva sanasto-osa sisältää kielen käyttöpääoman ja sen tuottaman kulttuuriannin. Siihen on otettu mukaan mm. Kalevipoeg-epoksen sanasto ja viron runsaat uudissanat, mm. Johannes Aavikin ja J. V. Veskin uudistustyö. Tämän osuuden ilmaukset on osoitettu asteriskilla.

Suomalainen sanakirjan käyttäjä tuskin voi välttää viron sanojen jatkuvaa vertaamista suomen kieleen. Viron kieli on vuosisatojen aikana saanut paljon vieraita vaikutteita, erityisesti saksasta, mutta myös venäjältä, lättistä, jopa ruotsista ja uudislainauksina suomestakin. Indoeurooppalaisten kielten mukaisia prepositioalkuisia ilmauksia käytetään silmiinpistävän runsaasti. Yhdyssanoja, joiden alkuosana on sana *ümb*, on sanakirjassa esitetty n. 150, esim. *ümberekslev* rambling; *ümb*hulkumine tramping about etc.; *ümb*erlökkaja 1. one who overthrows; 2. refutable; rebuttable, prepositiolla *üli* alkavia yhdyssanoja on n. 130, esim. *üli*viisakus extremely polite; *üli*ilus too delightful, too too, too beautiful. Yhdyssanan alkuosana *üle*- on virossa vieläkin tavallisempi kuin *üli*-, esim. *üle*jääma to be left, to remain (over), eri sanonnoissa: *vihm jääb üle* the rain is stopping; *tuul jääb üle* the wind is dying down. Ilmauksia, jotka alkavat *pääl*, *pääle*, *päält* -prepositioilla, on teoksessa sivukaupalla, ja kun sanoja on valaistu havainnollisin esimerkein, on kielen oppimiseen tarvittavaa ainesta runsaasti tarjolla.

Vieraita ja vierasperäisiä sanoja viron kieli käyttää varsin runsaasti, ja virossa niin kuin suomessakin niiden oikeinkirjoituksessa on ollut omat pulmansa. Sanakirja tarjoaa tässäkin suhteessa selvät ohjeet, esim. *blitz* õhurünnak (ilmahyökkäys), *blitzkrieg* välksõda (salamasota), *buršš* korporatsioon üliõpilane (korporaation eli osakunnan ylioppilas), *brahmaan* bramaani, *blondiin* vaalea nainen jne. Ulkomaiset paikannimet ja niiden ääntämisohjeet on myös sisälletty sanakirjaan, esim. *Bruxelles* ~ *Brüssel*, edellisenkin ääntämys *Brüssell*, engl. *Brussels*, *Cambridge* [keembridž], *Champagne*

Kirjallisuutta

[šampánj], *Versailles* [versái] jne.

Paul F. Saagpakkin sanakirja lisää täsmällisellä ja havainnollisella tavalla viron kielen tuntemusta. Se on oiva apuneuvo myös suomalaisille Viron ja viron kielen ystäville. Se ja samoihin aikoihin valmistunut Julius Mägisten etymologinen sanakirja, *Eesti keele etümoloogiline teatmik*, jonka Alo Raun toimitti lopulliseen asuunsa, ovat merkittäviä virstanpylväitä sekä viron kielen tuntemuksessa että sen kehittämisessä.

AIMO TURUNEN

N